

ТМГ. XXXVII	Бр. 2	Стр. 939-952	Ниш	април - јун	2013.
-------------	-------	--------------	-----	-------------	-------

UDK 316.624:796

Оригиналан научни рад

Примљено: 12. 12. 2012.

Ревидирана верзија: 28. 05. 2013.

Одобрено за штампу: 04. 06. 2013.

Милена Живковић
Универзитет у Београду
Факултет спорта и
физичког васпитања
Београд
Миљана Стаменковић
Универзитет у Нишу
Факултет спорта и
физичког васпитања
Ниш
Милош Марковић
Универзитет у Београду
Факултет спорта и
физичког васпитања
Београд

НАСИЉЕ У СПОРТУ И ЊЕГОВИ АКТЕРИ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

Апстракт

За разлику од гладијаторских борби, у којима је насиље било само у борилачким просторима, данашње насиље продужава се на шири друштвени. Насиље у спорту постало је уобичајена, вишедимензионална појава, константа свих савремених друштава. У спорту постоји много облика непримереног, агресивног, насилног и неетичког понашања, при чему хулиганизам спортских навијача представља највидљивији и често најбруталнији вид насиља. Међутим, не постоје прецизне границе између различитих врста и облика насиља, све оне се међусобно преплићу и условљавају.

Кључне речи: насиље, спорт, навијачи, хулигани

VIOLENCE IN SPORT AND ITS PERPETRATORS IN MODERN SOCIETY

Abstract

Unlike gladiator fights, where the violence was limited to the sport battleground, today's violence expands to a wider societal space. Violence in sports has become a common and multidimensional constant in all modern societies. In sport there are many forms of inappropriate, aggressive, violent, and unethical behaviour, but hooliganism is often the most visible and the most brutal form of violence. However, there are no precise boundaries between different types and forms of violence, as they are intertwined and inter-conditioned.

Key words: Violence, Sport, Supporters, Hooligans

УВОД

Живимо у времену препуном различитих облика насиља у коме оно постаје симбол друштва и на неки начин саставни део живота и филозофије, пре свега младих људи. Свакодневно се суочавамо са примерима насиља који се често завршавају озбиљним, а понекад и трагичним последицама, без обзира да ли је у питању вршњачко насиље, породично насиље, насиље изазвано криминалним побудама или оно које се дешава у спорту и око спорта.

Спортске активности које су повезане са уживањем, забавом и задовољством широм света све више добијају одређена негативна својства, која прелазе у њихов саставни део.

Уколико друштво занемари аматерско бављење спортом, рекреацију, физичко васпитање кроз школски систем, а на супрот томе комерцијализује и пласира професионални, врхунски спорт, мањински спорт утолико више ствара услов за развој пасивног посматрачког и еуфоричног навијача. Тако многи фрустрирани појединци организовани у бунтовничке групације испољавају импулсивне насилничке страсти усмеравајући их у различите облике агресије и насиља.

У данашњем, савременом свету, воља за успехом је нераскидиво повезана са стицањем профита, па се спортско такмичење претвара у агресивну борбу за резултат и престиж. У професионалном спорту, у коме је победа императив, такмичари често третирају друге само као објекат и препреку коју треба савладати. То је рачуница између трошкова и добити које се остварују или носе. Размишљање у стилу: Ако је добро за екипу, онда је добро и за мене, пошто сам и ја део те екипе, доводи до жртвовања фер-плеја који је структура и

етос врхунског спорта (Хоста, 2007). Бруталност се посебно огледа у одлучујућим моментима такмичења, а нарочито када је у питању освајање првог места или опстанак у неком рангу такмичења. Бивши кошаркаш Симоновић следећом реченицом најбоље осликава претходну констатацију:

„ако ситуација на табели не обећава ништа добро, онда се на победу иде 'по сваку цену'... Када је у питању опстанак у лиги онда 'нема ни за кога пардона'. 'Ма, да ти је рођени буразер имаш све зубе да му разбијеш'!“ (Симоновић, 1981, стр. 40).

Спортисти често, управо у кључним тренуцима, нагомилане фрустрације под притиском испољавају неконтролисаним и готово несвесним агресивним испадима. То се онда манифестује кроз вербално и физичко насиље на самом терену, а уједно има и далекосежне социолошке последице на публику око терена, као и на младе људе који у спортским звездама траже своје узоре (Божовић, 2007). Поред спортиста који су у сржи збивања, публика као феномен окружује цео систем чинећи њихов глас и став само јачим, продорнијим и омогућује његово брзо ширење. Из реке узрока настаје покрет насиља који носи са собом озбиљне негативне електрицитете.

За разлику од гладијаторских борби, у којима је насиље било само у борилачким просторима, данашње насиље продужава се на шири друштвени.

СЛИКА СПОРТА И ЊЕГОВА ВРЕДНОСТ У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

Спорт је као друштвена институција настао врло касно. Развио се с појавом индустријализације као могућност коришћења слободног времена радничке класе. Пре тога је био повезан уз високу класу која је могла своје време посветити рекреацији и бављењу неким споредним стварима, јер нису детерминисани борбом за своју егзистенцију. Развој масовних медија и технологија прати и унапређује спорт у универзалну друштвену појаву. Врхунски спорт је данас престао да буде само разонода и игра, постао је професија.

Спорт је реч која потиче из енглеског језика. Настала је скраћењем речи диспорт, која је значила – кретати се ради уживања, разонодити се, забављати се. Ова реч, пак, вуче корен из латинског језика и глагола дис-порто, који је првобитно значио – разнети, расути, а касније скренути мисли на другу страну. Из овога се види да је забава била у основи првобитног значења спорта, а тек касније спорт поприма и друге карактеристике, што се види из следећих дефиниција:

„Спорт је сваки физички напор, индивидуални или колективан, вршен у циљу победничког афирмисања супериорности појединца или екипа над самим собом или над неким непокретним противником (време, простор, било какав отпор) или живим противником (човек или животиња)“ (Ван Блијенбургх: према Живановићу, 2000, стр. 173).

Лескошек пише: „Спорт је активност која се карактерише разноврсношћу психичких доживљаја заснованих на борби, такмичењу. Такмичење је на тај начин основа сваког спорта“ (Лескошек, 1971, стр. 83). Код Матића и Бокана наилазимо на следећу дефиницију: „Спорт је процес припрема за такмичење (тренинг) и само то такмичење“ (Матић, Бокан, 2005, стр. 161).

Спорт је тесно везан за људске потребе изражене у игри, кретању, такмичењу, комуникацији, групној идентификацији, и као такав има велику вредност за човека. Један од пионира утврђивања вредности спорта код нас био је Курелић. За њега су то: „морфолошко-функционална и здравствена сфера (биолошки аспекти) и морално-вољна и друштвена сфера (васпитни аспекти)“ (Курелић, 1967: према Матић, Бокан, 2005). Значајан допринос утврђивању спорта код нас дали су социолози Марјановић (1978) и Коковић (1986). Један од аутора који се бавио проблемом вредности спорта из једног ужег стручног угла је и В. Копривица, који наводи следеће функције спорта: еталонска, еуристичка, васпитно-образовна, здравствено-рекреативна, хедонистичка, припремна, естетска, посматрачка, економска, социјализацијска (Копривица, 1997).

Када је реч о вредности, треба да се напомене да је она искључиво људски феномен који је изложен сталним променама садржаја, односно ишчезавања, поновног јављања или формирањем сасвим нових вредности у зависности од историјских околности. Животић дефинише вредност на следећи начин:

„Вредност је мерило које ствара одређене оријентације у људском понашању и делању. Вредност није ни објективно својство ствари, ни својство субјекта, већ својство односа. Вредност је мерило које указује на то шта треба изабрати, а шта избегавати. Вредност је оно према чему се оријентише наш избор“ (Животић, 1986, стр. 45–46).

Павићевић (1974) говори о вредностима као субјективно-објективним, истичући да оне настају у односу, релацији субјекта и објекта, њиховом узајамном дејству: „објекат условљава карактер вредности, али је субјекат тај који ‘боји’ објекат вредношћу.“

Да ли је данашње појмање спорта пољуљано, његове вредности подложне променама или потпуном мењању, услед поремећеног односа између друштва и њега самог? Како су то субјекти нашег друштва обојили спорт који свакодневно пратимо?

Када је реч о спорту у савременом друштву и његовом приступу, може се уочити велики распон, од позитивних ка негативним ставовима.

Ковачевић (2011) у своме раду истиче две стране савременог спорта. Спорт као најважнији културни феномен савременог друштва, механизам личне и социјалне афирмације, који представља културу тела, манифестовање стила младих са једне стране, чинећи позитивне ставове. Док са друге представља подручје високог ризика, изражавања нагона супарништва, деформисани облик игре, простор насиља, манипулисања маса, и ослобађања од напетости.

Насиље у спорту постало је уобичајена појава, константа свих савремених друштава. Насиље везано за спортска дешавања одавно је у жижи интересовања најшире друштвене јавности, па и стручњака у спорту.

Вејновић (2011) говори о насиљу у спорту као насиљу над игром, а о насиљу над игром као облику насиља над човеком, будући да је игра једно од фундаменталних обележја човека. По овом аутору изопачена игра произилази због одсуства кочнице и заштите, где спорт промовише све више милитаристичке вредности, а потискује оне хуманистичке и као такав постаје не само једна врста индустрије, већ и облик рата.

Ратко Божовић се у раду „Агресија и насиље у спорту“ бавио истраживањем данашњег спорта, у коме констатује да је агресивна игра постала врлина савременог спорта која се јавно афирмише. Насиље у спорту, деструктивно и аутодеструктивно понашање се упражњавају у циљу постизања што бољих резултата. У то се укључује и публика, и без личне користи употребљава сва доступна средства како би осетила сласт победе. Стадиони постају места за испољавање нагомилане и потиснуте агресије која лако експлодира у сурове облике насиља. Ово је посебно карактеристично за младе људе, за оне слојеве младих који у реалном животу не задовољавају потребе према својим аспирацијама. *„Но, уопште са отуђењем спортске игре од битних својстава истинске игре јављају се различити облици насиља који провоцирају публику, посебно „навијачка језгра“ која се знају вандалистички и деструктивно понашати“* (Божовић, 2007, стр. 103).

Јанко Лескошек у свом раду „Друштвено-етички аспекти спорта“ обрађује негативне, девијантне појаве у спорту и мере које би се требале предузети како би се оне елиминисале, или барем смањиле. Лескошек наводи:

“да има појава које се огледају у погрешном вредновању спорта, комерцијализму, клупској загрижености, егоистичким, локалистичким и шовинистичким тенденцијама, неспортској атмосфери у клубовима и међу клубовима, судијама и тренерима, удешавању

победа, подмићивању, куповини играча, глорификацији појединих спортиста и др“ (Лескошек, 1981, стр. 13).

Лескошек завршава рад констатацијом да су девијације у спорту неадекватне процесу хуманизације и да нису искључиво везане за спорт, већ у знатној мери указују и на морал друштва. Истовремено ове девијације имају и своје повратно дејство, негативно утичу на морал спортиста и осталих људи. Негативне појаве у спорту неће бити уклоњене или умањене уколико се не поведе одлучна и бескомпромисна борба за њихово систематско уклањање. Девијација ће бити мање уколико се у спорту поред уже стручних питања посвети пажња и моралном васпитању и преваспитању спортиста и других фактора који су у вези са спортом (Лескошек, 1981).

„Морално здравље спорта“ је непрекидно изложено јавном интересовању и вредновању. Јавност доживљава спорт као сферу ферплеја и центра моралног интегритета. Као део културе једног друштва спорт одсликава, штити и унапређује – промовише вредности и етику које чланови тог друштва уважавају. Када се спомене етика у данашњем спорту, најчешће се мисли на негативне аспекте спорта, као што су корупција, лажни аматеризам, насиље, допинг, комерцијализација итд.

Спортски морал или етика у спорту представља специфичну свест о понашању у процесу такмичења, тренажном процесу, затим у односу публика-спортисти и публика-спортска манифестација. За социологију спорта морал је стандард друштвеног понашања са циљем да норме и правила прихвате поред спортиста и тренери, судије, публика и остали.

Спорт који пружа могућност спортисти да искаже своје особине, може да буде поприште људских победа, славе, али исто тако може да буде поље деградације, дехуманизације, макијавелистичког понашања, насиља. Наиме, у спорту постоје императиви који не доприносе аутономији личности спортисте, задовољству вежбања, јер имају захтев за принудом, заповести (од стране тренера), затим санкције које могу бити различито примењене, итд. Васпитно-образовни процес који има за циљ усвајање спортских норми – правила, позитивних вредности и знања, спортских навика са спортским интересом и вежбом, даје могућност превазилажења негативних појава у спорту (Козарчанин, 2008).

ОБЛИЦИ НАСИЉА КОЈЕ ПРЕПОЗНАЈЕ САВРЕМЕНИ СПОРТ

Постоји велики број термина које препознаје савремено друштво и који се све више везују и припајају спорту градећи тако његову тамну страну. Многи термини нису разграничени, користе се као

синоними, али је чињеница да сви заједно чине и граде неки облик насиља који се преписује савременом спорту.

Асертивно понашање у спорту подразумева чврст, одлучну, снажну игру у којој играчи користе легална средства да би дошли до циља. Због тога је асертивност несумњиво суштинска компонента спортског успеха. Агресивност у спорту је понашање изван правила спорта које је намерно усмерено на повређивање или оштећење других учесника.

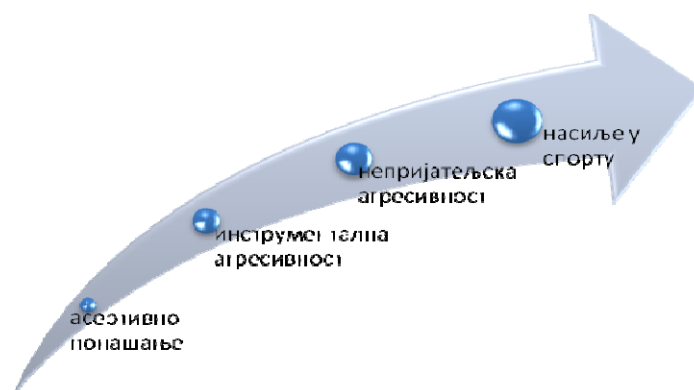
Према Ристићу (2011) агресивно понашање је сврстано у три категорије где поред асертивног понашања постоји и инструментална и хостилна агресија.

У спорту, уколико је у основи таквог понашања:

- жеља да се постигне неки крајњи циљ, онда је то инструментална или "добра агресивност",
- ако је жеља да се изазове бол и повреда друге особе – непријатељска (хостилна) или "лоша" агресивност.

Под насиљем у спорту подразумевамо сваку реч или поступак спортисте, тренера, судије, родитеља, гледаоца или другог учесника у спорту који наноси повреду онима који су укључени у спортску активност (Бачанац, Петровић, Манојловић, 2010).

Ако узмемо у обзир главне одлике асертивности, инструменталне и непријатељске агресивности и насиља у спорту, онда их можемо сврстати на један континуум (са неизбежним узајамним преклапањима) који започиње са асертивношћу, а завршава се са насиљем: асертивно понашање–инструментална агресивност–непријатељска агресивност–спортско насиље.

Слика 1. Приказ континуума у спорту од асертивног понашања до појаве насиља

Image 1. Showing continuum in the sport from assertive behavior to the occurrence of violence

Насиље у спорту је вишедимензионална појава. Не постоје прецизне границе између различитих врста и облика насиља, оне се међусобно преплићу и условљавају.

У спорту је постало уобичајено да се непријатељска и агресивна понашања називају насиљем, па се тако говори о насиљу гледалаца, насиљу на терену (насилнички поступци током игре, међусобни вербални или физички сукоби играча), насиљу родитеља и/или тренера над децом спортистима, насиљу над спортским судијама, насиљу над спортским новинарима итд. Међутим, оно шта посебно забрињава је такозвано тихо насиље, у условима када спорт постаје профитабилни бизнис у свету и постаје снажан инструмент политичке манипулације, нарочито великих економских сила. Треба имати у виду да сви субјекти насиља у једном тренутку могу бити актери, а у другом жртве насиља. Те улоге се мењају у зависности од контекста, ситуационих утицаја, фактора личности, дешавања на терену, као и тока сваког конкретног тренажног или такмичарског процеса.

Могуће је издвојити неколико облика насиља у спорту, у односу на покретаче насиља: насиље од самих спортиста, насиље навијача, насиље од стране родитеља.

Насиље у спорту врше првенствено сами спортисти. У спортским играма може бити примењивана агресивна тактика, али се примена насиља сматра иступањем изван оквира онога што се сматра добрим понашањем спортисте. Спортисти прибегавају насиљу некада са јасним циљем да повреду противничког играча, а некада само ради застрашивања, све у циљу победе. Родитељи спортиста такође могу бити насилни. Неки од њих оштро прекоревају или ударају тренера, друге играче и њихове родитеље.

У спорту постоји много облика непримереног, агресивног, насилног и неетичког понашања, при чему хулиганизам спортских навијача представља највидљивији и често најбруталнији вид насиља. Из екстремног дела публике у спорту формирају се организоване категорије екстремно пристрасних навијача, чије је понашање усмерено на нарушавање правила игре и уобичајених норми понашања на спортским такмичењима. Тако Лескошек каже:

„Загриженим навијачима и оним гледаоцима који су склони изгредима, довољан је незнатан разлог па да се одмах сматрају позваним да сами деле 'правду'. Непризнат кош у кошарци, досуђен или недосуђен фаул или, нпр., неуочен офсајд у фудбалу од стране судије, све су то 'довољни разлози' да се виче на судију, протестује, псује, баца камење, да се вређа и прети“ (Лескошек, 1981, стр. 15).

Потреба за оваквим видом насиља произилази из могућности да се њиме постаје друштвено и јавно видљив, да се спроводе коле-

ктивни интереси, јер насиље спаја, повезује и представља друштвени протест и реакцију на постојећи систем, а спорт са свим својим карактеристикама омогућава његово лако каналисање.

Сцене насиља на спортским догађајима, чији смо свакодневни сведоци, нису се промениле, осим у изгледу актера и коришћењу реkvизита.

ГЛАВНИ АКТЕРИ НАСИЉА У СПОРТУ

Са појавом тзв. масовног друштва спорт поприма обележје спектакла, а публика постаје феномен.

Наступање спортиста практично се никад не одвија без публике, зато је битно јасно одредити њено значење јер су гледаоци актери који најчешће изазивају проблеме, код којих се манифестује агресивност и све то испољава кроз неки вид насиља. Присуство публике и њихов однос према спортском догађају има велики утицај на одвијање сусрета и коначан резултат, наиме највеће је у врхунском, професионалном спорту у коме учествују изузетни спортисти.

Публика се најчешће сматра социјалним агрегатом, где су људи повезани неким привременим интересима, а њена основна карактеристика је неструктурираност и неорганизованост. За разлику од публике, навијачке групе су структурисане, постављене и састављене од појединца који имају заједничке циљеве, где се сваки појединац може поистоветити са другим члановима групе (Вејновић, 2011).

Према Штакићу (2011), по степену повезаности у социјалном скупу, који се назива спортска публика, могу се разликовати три круга: спортска публика у целини, која представља целокупан састав присутних; други круг чини група опредељена за одређену страну и учеснике, тј. група навијача; и „тврдо језгро“, које чине чврсто организовани навијачи који су бескомпромисни и екстремно пристрасни, чије је деловање често узрок негативних појава и инцидената.

Трећи круг који чини један део публике припада екстремним навијачима, хулиганима и то је најистакнутији круг на спортским манифестацијама, а и ван њих.

Хулигани као актери и хулиганство као националистичко-терористички акт појављују се у Енглеској почетком шездесетих година прошлог века, а затим се шири читавом Европом. У први мах на хулиганство се посматрало као део тренда, као помодарско и нешто што је пролазно. Међутим, сам настанак хулиганства на спортским приредбама није случајан, нити је одвојен од укупног друштвеног понашања. Као покрет хулиганство је постало једано од најјачих врста уништења људске свести.

Овакав покрет има вођу, организатора те материјалне базе, који покреће масу за своје или неке друге циљеве. Француски социјал-

ни психолог Ле Бон (1920) описује: „*Вође често нису људи од мисли, али су људи од дела... Они долазе из редова нервозних, раздражљивих, на пола обезумљених, који тапкају по рубу лудости... Лични интерес, породица, све се то жртвује...*“.

Штакић (2011) у својој књизи издваја основна обележја овог социјалног скупа а нека из низа су: високи степен хомогености, чврста организација, екстремна пристрасност, одлучност и спремност на планске акције, трајност групе, препознатљивост по спољним обележјима, низак ниво свест.

На темељу истраживања и посматрања понашања навијача, извршена је подела навијача.

- Навијач – навијач – његова основна мотивација је само навијање у ужем смислу, тј. стварање атмосфере на стадиону, као израз подршке и оданости своме клубу. Он схвата клуб као симбол свога града и своје религије. Његова активност је усмерена на припремање транспарента и слогана, а у насилије се укључује ако мисли да је његова екипа оштећена на неки начин.
- Навијач из тренда – се настоји уклопити у навијачку групу коју идеализује и покушава афирмисати међу својим вршњацима. Њихова карактеристика је то што учествују у насиљу као састав навијачког тренда, иако лично нису претерано агресивни.
- Навијач насилник – за њега су спортски догађаји место на којима показује своју агресивност. Стадион и градске улице су амбијент који он доживљава за насилничко понашање, а то што је у маси му ствара предност и смањује могућност разоткривања и кажњавања. За њих је карактеристично да се хвале тим поступцима а често су склони крађи и облицима девијантног понашања. Запажено је да овакву групу чине углавном младићи који живе у неповољним материјалним и породичним условима.
- Навијач политички активиста – спортски догађај навијачи из ове групе користе за истицање својих политичких ставова, а навијачка група је само инструмент преко кога то реализују. Учествовање у насилничким тучама предузима кад су са политичким мотивима.
- Навијач почетник – млади адолесцент, њих привлачи узбуђење, атмосфера на стадијумима. Карактерише их идеализација чланова групе и верно следе њихове поступке, а у многим исказује смелост како би приказао да заслужено припада навијачкој групи (Вејновић, 2011).

Поделом навијача долазимо и до функционисања навијачких група, које функционишу по одређеној хијерархији која се огледа и

темељи на различитом степену угледа који поседују чланови у оквиру групе.

Постоје два основна критеријума на основу којих се стиче углед навијача. Пре свега то је навијачко искуство које представља дужину стажа појединца и карактерише се великим бројем утакмица којима је присуствовао, навијао и слично. Други битан критеријум је учествовање у активностима групе, тј. редован долазак на утакмице, путовања кад тим гостује итд. Веће поштовање уважава онај навијач који има већу спремност за учествовање у тучама против других навијача, полиције и показује друге облике девијантног понашања. Угледни навијачи настоје да континуирано потврђују своју репутацију.

Основни нивои хијерархије навијачких група су: вођство, језгро, чланови симпатизери (Вејновић, 2011).

Вођство чини неколико старијих и искуснијих навијача који су најактивнији и најугледнији чланови групе. Они су углавном организатори свих важних и споредних активности. Навијачи који припадају овом нивоу су у контакту са управом клуба, руководиоцима полиције и другим битним факторима с обзиром на то да су представници групе.

Припадници језгра колективно навијају на свакој утакмици клуба без обзира да ли игра на домаћем или гостујућем терену. Они су укључени у набављање навијачких помагала, и многи од њих су склони насилничком понашању.

Симпатизери повремено долазе на утакмице на домаћем терену и понекад на гостујућем терену. Они нису укључени у припреми навијачких активности, али су упућени у вези навијачких ритуала и поштују начин карактеристичног одевања дате навијачке групе.

ЗАКЉУЧАК

Спорт је „чудо“ савременог друштва, феномен и појава која игра веома велику улогу у савременом животу човека. Својим чарима, младошћу и лепотом окупља милионе људи, и као такав има више присталица него било која политичка партија или религија нашег доба. У њему људи траже забаву, релаксацију, предах и задовољство али наилазе на негативне ставке које све више прожимају и обузимају спорт.

Пратећи постојеће дефиниције спорта може се констатовати да је такмичење у његовој основи, а сви односи који се дешавају у спортској борби, али и ван ње представљају вредност спорта. Избор вредности у спорту чине и граде играчи, тренери и цела управа клуба, навијачи, публика на терену и ван терена. Сви они чине друштво и учествују у стварању јединствене слике спорта. Спортска слика мењала се годинама уназад и мењаће се јер је условљена еволуцијом

друштва. Може се констатовати да је све већи број термина који настају и граде нажалост тамну страну спорта. Савремено друштво препознаје разноврсне облике насиља које треба посматрати вишедимензионално јер не постоји јасна граница између њих, они се међусобно преплићу и условљавају. Од свих облика непримереног, агресивног, насилног и неетичког понашања, као највидљивији и често најбруталнији вид насиља издваја се хулиганизам спортских навијача. Они чине главне актере насиља које карактерише висок степен организације и одлучност и спремност на планске акције.

Треба нагласити да се добре личне особине, добар карактер и морално понашање уче кроз живот, релативно су трајне особине личности и не могу се у тренутку изгубити под притиском масе. Што указује на то да, ипак, проблематичну публику, неке групе навијача, хулигане на спортским манифестацијама чине људи примарног лошег карактера и ниског морала. Данас се насиље највише јавља код младих људи, незадовољни својим социјалним статусом, лошим породичним животом, погрешним начином васпитања, млади на погрешан начин исказују то. Стадиони су постали места где омладина изражава своје фрустрације у потрази за признањем себе од стране других, места трагања за изгубљеним идентитетом. Ово није само проблем породице и не може се приписати само лошем васпитању родитеља или школским установама, већ представља проблем друштва као целине. Омладину треба усмеравати ка спорту на прави начин, нетолерисати вандализам, хулиганизам, насиље, већ их учити правим вредностима спорта и бољем начину давања подршке спортистима на такмичењима.

Очигледно је да су праве вредности спорта пољуљане, али и даље присутне, само их треба усмерити на прави пут. Спорт са свим својим карактеристикама омогућава лако каналисање протеста и реакција на постојећи систем од стране субјекта друштва. Данашњи спорт прожимају политика, идеологија, девијантно понашање, агресија и насиље. Њега данас чине нека друга искуства ношена духом индустријализације, комерцијализма, доминације и манипулације. Некада су се људи спортом бавили из љубави и задовољства, а спорт им је враћао исто и више, а данас је спорт нешто друго.

ЛИТЕРАТУРА

- Бачанац, Љ., Петровић, Н., и Манојловић, Н. (2010). *Истраживање насиља у спорту Србије – резиме и препоруке*. Београд: Министарство за омладину и спорт.
- Божовић, Р. (2007). Агресија и насиље у спорту. *Социолошка луча*, 1(2), 100–112.
- Вејновић, Д. (2011). Насиље у спорту као сегмент насиља у друштву са тежиштем на навијачке групе. *Насиље и спорт – Зборник радова* (12–27). Бања Лука: Арт-принт Бања Лука.

- Животић, М. (1986). *Аксиологија*. Загреб: Напријед.
- Живановић, Н. (2000). *Прилог епистемологији физичке културе*. Ниш: Паноптикум.
- Ковачевић, Б. (2011). Друштво, насиље и спорт. *Насиље и спорт - Зборник радова* (38-46). Бања Лука: Арт-принт Бања Лука.
- Копривица, В. (1997). *Основе спортског тренинга*. Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.
- Коковић, Д. (1986). *Спорт без игре*. Титоград: Универзитетска ријеч.
- Козарчанин, А. (2008). Етика у спорту. *Sport science*, 1, 54–56.
- Ле Бон, Г. (1920). *Психологија гомила*. Загреб: Народна књижница.
- Лескошек, Ј. (1971). *Теорија физичке културе*. Београд: Партизан новинска издавачко-пропагандна установа Југословенског савеза организација за физичку културу.
- Лескошек, Ј. (1981). Друштвено-етички аспекти спорта. *Физичка култура*, 35(1), 12–17.
- Матић, М. и Бокан. Б. (2005). *Опита теорија физичке културе*. Београд: Факултет спорта и физичког васпитања.
- Марјановић, Р. (1978). Социјалне функције спорта. *Социологија*, 4, 20–26.
- Павићевић, В. (1974). *Основи етике, Друго проширено издање*. Београд: БИГЗ.
- Ристић, Л. (2011). Насиље у спорту и ослобођење агресивних нагона. *Насиље и спорт – Зборник радова* (46-58). Бања Лука: Арт-принт Бања Лука.
- Симоновић, Јб. (1981): *Побуна робота*. Београд: Запис.
- Хоста, М. (2007). *Етика шпорта – манифест за 21. столетје*. Љубљана: Факултет за шпорт.
- Штакић, Ђ. и Домановић, М. (2011). *Социологија спорта*. Београд: Унивезитет у Београду – Факултет спорта и физичког васпитања.

Milena Živković, University of Belgrade, Faculty of Sports and Physical Education, Belgrade

Miljana Stamenković, University of Niš, Faculty of Sports and Physical Education, Niš

Miloš Marković, University of Belgrade, Faculty of Sports and Physical Education, Belgrade

VIOLENCE IN SPORT AND ITS PERPETRATORS IN MODERN SOCIETY

Summary

Sport is closely tied to human needs expressed through play, movement, competition, communication, and group identification, and as such it holds great value for man. Together with the historic development of society, its values changed and also the nature of relationship between these values, which influenced sport itself to an extent. However, the need for play and competition has remained embedded in the core of social order and has had a great role in the life of man to this very day.

Based on its characteristics, sport can be viewed from two sides. One side contains the positive charms of sport competition – success, spiritual fulfilment, and satisfaction of the need for movement. The other side is accompanied by various forms of violence and aggressive behaviour, unwanted but present. This paper considers the contemporary image of sport and its values. Given that value represents a rela-

tionship between the attributes of the subject and the object, the bond between sport and society is unbreakable when determining the contemporary value of sport. Various forms of violence occur as a side-effect of sport.

Violence in sport represents a multidimensional phenomenon without any barriers. Based on its initiators, violence can be divided into: violence committed by athletes themselves, supporter violence and violence committed by parents, as well as increasingly present silent violence, in the context of sport becoming a profitable global business and a strong instrument for great economic powers.

Performance of athletes practically never takes place without an audience; therefore, it is important to clearly determine its relevance because the spectators are participants who most often cause problems because they manifest aggressiveness, which is expressed through some form of violence. Based on research and observation of supporter behaviour, we made various divisions, based on which the functioning of supporters is determined.

Contemporary society is faced with a great problem of violence in sport, which is not contained within the boundaries of stadiums and sport arenas, and whose perpetrators have shaken the values of sport and tarnished its image.